

Sygn. akt I C 2228/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 lutego 2018 r.

Sąd Okręgowy w Toruniu I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSO Izabela Wieczór

Protokolant: : starszy sekretarz sądowy Iwona Ziółkowska

po rozpoznaniu w dniu 23 lutego 2018 r. w Toruniu

sprawy z powództwa **E. S.**

przeciwko **W. W. (1)**

o ustalenie

I. ustala, że oświadczenie powódki E. S. złożone w formie aktu notarialnego- Repertorium A 468/2002 z dnia 18 lutego 2002 roku sporządzone przed notariuszem D. R. w Kancelarii Notarialnej w C. o treści:

„ w przypadku niedotrzymania terminu płatności zobowiązuję się do

zapłaty odsetek umownych w wysokości 2 % (dwa) dziennie” jest

nieważne w części ponad odsetki ustawowe;

II. nakazuje pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa- kasa Sądu

Okręgowego w T. kwotę 24.297 (dwadzieścia cztery tysiące

dwieście dziewięćdziesiąt siedem) zł. tytułem nieuiszczonych kosztów

sądowych;

III. zasądza od pozwanego na rzecz powódki kwotę 10.817 (dziesięć tysięcy osiemset siedemnaście) zł. tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;

IV. wyrokowi nadaje rygor natychmiastowej wykonalności.

SSO Izabela Wieczór

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 4 sierpnia 2017r. wydanym w sprawie o sygn. akt I Co 460/17 (k. 6) Sąd Rejonowy w Chełmnie m.in. udzielił zabezpieczenia wnioskodawczyni E. S. w ten sposób, że zawiesił postępowanie egzekucyjne prowadzone przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym Chełmnie M. G. pod sygnaturą Km 305/02 i wyznaczył termin dwóch tygodni od otrzymania postanowienia do wniesienia powództwa przeciwko W. W. (2) o unieważnienie w części umowy pożyczki pod rygorem upadku zabezpieczenia.

Pozwem z dnia 1 września 2017r. wniesionym do Sądu Rejonowego w Chełmnie tego samego dnia, skierowanym przeciwko pozwanemu W. W. (1), powódka E. S. domagała się:

1. ustalenia nieistnienia prawa pozwanego - w przypadku nie dotrzymania przez powódkę terminu płatności udzielonej jej przez pozwanego pożyczki - do naliczania przez pozwanego odsetek umownych w kwocie 2 % dziennie od udzielonej powódce pożyczki, tj.: ustalenia nieważności postanowienia § 2 ust. 1 zd. 2 oświadczenia powódki złożonego w formie aktu notarialnego - Repertorium A 468/2002 - z dnia 18-02-2002 r., sporządzonego przed notariuszem D. R. z Kancelarii Notarialnej w C., o treści: „W przypadku nie dotrzymania terminu płatności zobowiązują się do zapłaty odsetek umownych w kwocie 2 % (dwa) dziennie.”;
2. zasądzenia od pozwanego na rzecz powódki kosztów procesu w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych, albowiem koszty te nie zostały pokryte ani w całości ani w części (k. 35).

W uzasadnieniu powódka wskazała m.in., że pozwany, w dniu 18-02-2002r. udzielił jej pożyczki w kwocie 3.900 zł z terminem zapłaty ustalonym na dzień 18-03-2002. Strony zastrzegły odsetki umowne na wypadek opóźnienia w kwocie 2 % dziennie, tj. 730 % w stosunku rocznym. Obecnie pozwany prowadzi przeciwko powódce postępowanie egzekucyjne. W jego toku nieruchomości powódki została przejęta przez pozwanego. Do dnia dzisiejszego - wliczając w to wartość przejętego przez pozwanego lokalu - powódka dokonała wpłat na kwotę 34.722,16 zł. Do zapłaty - na dzień 25-08-2017 r. - pozostała kwota 462.182,73zł. Wedle powódki zapis zawartej pomiędzy stronami umowy pożyczki ustalający odsetki umowne w kwocie 2 % dziennie - jest nieważny. Taki sposób wyliczenia odsetek nie został w żaden sposób uzasadniony, jest ustalony arbitralnie przez pozwanego - wyłącznie dlatego, że obowiązujące wówczas przepisy nie regulowały kwestii odsetek maksymalnych. W dacie zawarcia pomiędzy stronami umowy pożyczki, zgodnie z treścią art. 353(1) kc, zasada kształtowania treści umowy ograniczona była naturą stosunku, przepisami ustawy oraz zasadami współżycia społecznego. Jednocześnie, zgodnie z treścią art. 58 § 2 kc nieważna jest czynność prawna sprzeczna z zasadami współżycia społecznego. Konkludując – w ocenie powódki wysokość zastrzeżonych odsetek umownych nosi znamiona lichwy i jest niezgodna z zasadami współżycia społecznego.

Postanowieniem z dnia 22 września 2017r. (k. 14) Sąd Rejonowy w Chełmnie stwierdził swą niewłaściwość rzeczową i przedmiotową sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu w Toruniu.

Na rozprawie pełnomocnik powódki podtrzymał żądanie pozwu, z tym, że wniósł o ustalenie nieważności zapisu wskazanego w pkt 1 pozwu ponad odsetki ustawowe.

Pozwany odpowiedzi na pozew nie wniósł, na rozprawie w dniu 23 lutego 2018r. (k. 38v.) powództwo uznał.

Sąd ustalił, co następuje:

Pozwany W. W. (1) w dniu 18 lutego 2002 r. udzielił powódce pożyczki w kwocie 3.900 zł. Termin zapłaty ustalono na dzień 18 marca 2002r. W umowie strony zastrzegły odsetki umowne na wypadek opóźnienia w kwocie 2 % dziennie, tj. 730 % w stosunku rocznym. Zabezpieczeniem udzielonej pożyczki było - złożone w formie aktu notarialnego - oświadczenie powódki potwierdzające warunki udzielonej pożyczki przy jednoczesnym poddaniu się rygorowi egzekucji na zasadzie art. 777 § 1 pkt 4 kpc. Powódka nie zapłaciła w terminie. Dnia 9 kwietnia 2002r. pozwany uzyskał przeciwko powódce klauzulę wykonalności na w/w akcie notarialnym. Pozwany - przed komornikiem sądowym przy Sądzie Rejonowym w Chełmnie M. G. - prowadzi p-ko powódce postępowanie egzekucyjne - pod sygn. akt KM 305/02, obecnie zawieszona. W toku postępowania egzekucyjnego, komornik dokonał m.in. opisu i oszacowania nieruchomości stanowiącej własność powódki. Wobec braku ofert zakupu nieruchomości w drodze licytacji, nieruchomości została przejęta przez pozwanego. Łącznie - wliczając w to wartość przejętego przez pozwanego lokalu - powódka dokonała na rzecz pozwanego wpłat na kwotę 34.722,16 zł. Na dzień 25 sierpnia 2017r. do zapłaty pozostała jej kwota 462.182,73zł.

(okoliczności bezsporne, a ponadto dowód: akt notarialny z dnia 18 lutego 2002 r., Rep. A 468/2002 – k. 8-8v., pismo komornika z dnia 25-08-2017r. - zaświadczenie o dokonanych wpłatach – k.11-13v., postanowienie Sądu Rejonowego

w Chełmnie 1 Wydział Cywilny z dnia 9 kwietnia 2002 r., sygn. akt I Co 180/02 – k. 8v.-9, postanowienie o zawieszeniu postępowania egzekucyjnego – k. 10)

Sąd zważył, co następuje:

Pozwany uznał powództwo. Uznanie powództwa obejmuje zarówno okoliczności faktyczne, jak i podstawę prawną danej sprawy, tzn. zespół obowiązujących przepisów, na podstawie których sąd ma wydać rozstrzygnięcie (tak. wyrok SN z dnia 28 października 1976 r., III CRN 232/76, OSNCP 1977, nr 5-6, poz. 101). Innymi słowy - pozwany przyznał podnoszone przez powódkę okoliczności faktyczne. Stąd też powyższy stan faktyczny jest bezsporny. Następstwem skutecznego uznania powództwa jest wydanie wyroku uwzględniającego żądanie pozwu bez przeprowadzenia postępowania dowodowego.

Zgodnie z art. 213 § 2 k.p.c. sąd **jest związany** uznaniem powództwa, chyba że uznanie jest sprzeczne z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierza do obejścia prawa.

Uznanie pozwanego Sąd uznał za skuteczne i wiążące, albowiem nie zachodzą żadne z wymienionych w art. 213 § 2 in fine przesłanek, to znaczy: uznanie powództwa nie jest sprzeczne z prawem lub zasadami współżycia społecznego, nie zmierza też do obejścia prawa.

Niezależnie od powyższego trzeba stwierdzić, iż powódka miała interes prawny w wytoczeniu niniejszego powództwa. W związku ze spornym zapisem w/w umowy pożyczki toczy się przeciwko niej postępowanie egzekucyjne, w ramach którego egzekwowane jest wciąż narastające zadłużenie. Powódka jest osobą żywo zainteresowaną przecięciem wątpliwości co do legalności zastrzeżonej stopy odsetek umownych.

Wedle art. 58 § 2 k.c. nieważna jest czynność prawna sprzeczna z zasadami współżycia społecznego. Paragraf 3 wspomnianego artykułu ustanawia zaś zasadę, iż jeżeli nieważnością jest dotknięta tylko część czynności prawnej, czynność pozostaje w mocy co do pozostałych części, chyba że z okoliczności wynika, iż bez postanowień dotkniętych nieważnością czynność nie zostałaby dokonana.

Z kolei art. 353(1) k.c. normujący zasadę swobody umów jednocześnie ustanawia jej granice. Tak więc strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego.

Przepisy te, w powyższym brzmieniu, obowiązywały w dacie zawarcia przez strony umowy pożyczki.

Istnieje utrwalona linia orzecznicza sądów, zgodnie z którą zastrzeżenie w umowie kredytu czy też pożyczki nadmiernych, tzw. lichwiarskich odsetek jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, a tym samym - bezwzględnie nieważne (por. np. wyr. SA w Krakowie z dnia 18 grudnia 1990 r., I ACr 117/90, OSA 1991, z. 4-5, poz. 20; wyr. SN z dnia 27 lipca 2000 r., IV CKN 85/00, z glosą A. Stelmachowskiego, OSP 2001, z. 3, poz. 48; wyr. SN z dnia 8 stycznia 2003 r., II CKN 1097/00, OSNC 2004, nr 4, poz. 55, z glosą T. Justyńskiego, OSP 2004, z. 4, poz. 52; wyr. SN z dnia 13 stycznia 2005 r., IV CK 444/04, Lex nr 177233; wyr. SN z dnia 23 czerwca 2005 r., II CK 742/04, Lex nr 180873; wyr. SN z dnia 13 października 2005 r., IV CK 162/05, Lex nr 186899; wyr. SA w Krakowie z dnia 9 kwietnia 2009 r., I ACa 215/10, Lex nr 694251).

Sąd Okręgowy w pełni ową linię orzeczniczą podziela.

Jak wskazał Sąd Najwyższy w jednym ze wymienionych orzeczeń (wyrok z 23 czerwca 2005r., II CK 742/04) sprzeczność z zasadami współżycia społecznego należy przypisać określonej w umowie pożyczki stopie odsetkowej, nie przystającej, z racji jej wysokości, do wynagrodzenia możliwego do osiągnięcia w uczciwym obrocie jakiegokolwiek rodzaju. Już tylko samo określenie stopy odsetkowej w stosunku dziennym jest ewenementem, a jeżeli dodać, że stopa ta wyraża się wielokrotnością odsetka, to przyjąć należy, że ma ona zdecydowanie lichwiarski charakter. Tak określone w umowie obciążenie pożyczkobiorcy w skutkach może się okazać dla niego rujnujące, pożyczkodawcy natomiast przysparza korzyści nie dających się uzasadnić żadnymi racjami. Tego rodzaju następstwa umowy w

zakresie zastrzeżonego na rzecz pożyczkodawcy wynagrodzenia godzą w porządek prawny i z tych przyczyn muszą być uznane za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego

Z kolei w wyroku z dnia 27 lipca 2000 r. w sprawie IV CKN 85/00 Sąd ten przyjął, iż zastrzeżenie w umowie pożyczki między osobami fizycznymi odsetek w wysokości nadmiernej nie mającej uzasadnienia ani w wysokości inflacji ani w zyskach osiągniętych w ramach normalnej, rzetelnie prowadzonej działalności gospodarczej może być sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

To, że zastrzeżone przez strony umowne odsetki mają taki wygórowany, lichwiarski charakter, jest dla Sadu Okręgowego niewątpliwe. Dość wskazać, iż nie tylko ustalone zostały w stosunku dziennym, ale też stanowią jego dwukrotność. Wprowadzone później do systemu prawnego tzw. odsetki maksymalne ustanawiały górną granicę na poziomie kilkunastu procent w stosunku rocznym, tymczasem powódka zmuszona jest od wielu lat spłacać oprocentowanie wynoszące aż 720% - także w stosunku rocznym. Powódka pożyczyła 3.900zł, obecnie zaś straciła nieruchomość, a jej dług – pomimo spłaty 34.722,16zł nadal wynosi przeszło 460.000zł i szybko rośnie. Można powiedzieć, iż tak ustalone oprocentowanie okazało się dla powódki rujnujące, zaś pozwanemu przysparza niczym nie dających się usprawiedliwić nieuzasadnionych korzyści.

Sąd podziela przy tym pogląd, iż postanowienia umów zastrzegające nadmierne odsetki nie stają się nieważne w całości, a jedynie co do nadwyżki korzyści majątkowych ponad granicę określoną przez przepisy ustalające odsetki maksymalne (por. wyrok Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z 30 października 1969r., II CR 430/69).

W konsekwencji Sąd orzekł jak w pkt 1 wyroku – zgodnie z żądaniem petitum pozwu. Sąd ustalił że oświadczenie powódki E. S. złożone w formie aktu notarialnego - Repertorium A 468/2002 z dnia 18 lutego 2002 roku sporządzone przed notariuszem D. R. w Kancelarii Notarialnej w C. o treści: „ w przypadku niedotrzymania terminu płatności zobowiązuję się do zapłaty odsetek umownych w wysokości 2 % (dwa) dziennie” jest nieważne w części ponad odsetki ustawowe.

Na marginesie - Sąd stoi na stanowisku, iż art. 101 k.p.c. nie ma niniejszej sprawie zastosowania. W świetle doktryny i orzecznictwa pozwany nie daje powodu do wytoczenia powództwa, jeżeli jego stosunek wobec roszczenia powoda, oceniony zgodnie z doświadczeniem życiowym, usprawiedliwia wnioszek, że powód uzyskałby zaspokojenie swojego roszczenia bez wytoczenia powództwa (por. orzeczenie SN z dnia 13 kwietnia 1961 r., IV CZ 23/61, OSNC 1962, nr 3, poz. 100; postanowienie SN z dnia 19 października 1961 r., II CZ 11/61, OSNPG 1962, nr 1-6, poz. 6; postanowienie SN z dnia 22 lutego 1968 r., I CZ 115/67, OSNC 1968, nr 11, poz. 194). Podkreślić trzeba, że do momentu uzyskania zabezpieczenia roszczenia pozwany prowadził przeciwko powódce egzekucję. Trudno w tej sytuacji założyć, iż powódka uzyskałby zaspokojenie swego żądania bez wytoczenia powództwa. Osobną kwestią pozostaje czy żądanie to w ogóle mogłoby być zrealizowane poza procesem cywilnym.

Biorąc to pod uwagę w punkcie II wyroku Sąd nakazał pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa (kasy Sądu Okręgowego w Toruniu) kwotę 24.297zł tytułem opłaty od pozwu nieuiszczonej przez powódkę (zwolnioną od kosztów sądowych). Co do tego rozstrzygnięcia kierowano się treścią art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

W pkt III wyroku Sąd zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 10.817 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. Sąd orzekł tu na podstawie przepisu art. 98 § 1 k.p.c. w myśl zasady odpowiedzialności za wynik postępowania. Pozwany uznał powództwo w całości, zatem przegrał proces i powinien ponieść koszty wynagrodzenia pełnomocnika procesowego powódki w wysokości 10.800zł (por.: § 4 ust. 1 i § 8 ust. 7 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu z dnia 22 października 2015 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 1801 ze zm.).

Rygor natychmiastowej wykonalności został nadany wyrokowi z urzędu na podstawie art. 333 § 1 pkt 2 k.p.c.